श्रीगणेशायनमः॥श्रीमदार्यादुर्गायैनमः॥ ॥पितवचनंअवधृयमेवपाल्यंनातिनातिविचारासितुंवनंते॥गतिर्मा-
रुणारसाद्रचित्तंरघुपतिमेकमुपास्महेसदारं॥२॥राधिकाविनोदाख्यविकीर्षुनिर्विघ्नमीप्सितंमायुकामोरामव
दुःकविःपरमेश्वरस्यमंगलेआरंति॥नवमालीवनमालाआपादलंबिनीमालातद्वानविष्णुआपादलंबिनीमलो
विदुर्बुधाःपुनःवनमालीबलिध्वंसीकंसारातिरधोक्षजःइत्यमरः॥नःअस्मान्ग्रंथकर्तॄनवतु॥ ॥
मालिनोघनमालिमालिनोबलमाली॥मालिनोवनमालीमालिनोवतुमाधवी॥२॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥

कीदृशःमालीनःमालक्ष्मीःमालक्ष्म्यांचमायांलेक्षारःदर्पणेवहृदिलग्नायस्मिन्सःयद्वामयालीमालिनोलोक
परंपरयाकामादिसाधनेनतदासक्तइत्यर्थः॥एतादृशाःपुनःकीदृशाःमालिनःमायांअलीनोनिरंजननिरा-
कारत्वान्नदसक्तःमायांलक्ष्म्यांअलीनःसातुलीनासतुनोसक्तएकोदासीनत्वात्पुनःकीदृशाःनृणांअलंतिन्न
जंतिनेयुर्दुर्गोपादयःतेषांइनःस्वामीइनःसूर्यप्रभोराजामृगांकक्षत्रिनृपेश्वरःइतिविश्वः॥मालंतेनृणांतेमा

लिनःइद्रादयस्तेषांइनःस्वामी।ईश्वरेपीश्वरइत्यर्थःपुनःकीदृशाःमालिनःमालापुष्पास्रकसास्यास्तीतिमाली स्फुतामातस्य
ईनःस्वामीदारिद्र्यंजनत्वात्तयद्वामिश्रोवाअलीनःतदभिन्नत्वात्॥यद्वामःवेधसावाअलीकमलानुषंगीत्वाद्दुर्गा
पर्यंतस्यइनःस्वामीमःश्रियःश्रेद्रमोवेधाइत्यमरः॥पुनःकीदृशाःघनमालीघनश्यामइत्यर्थः॥पुनःकीदृशाःबल
मालीबलभद्रेणमालतेतिबलमालीपरमसामर्थ्यवान्पुनःकीदृशाःमालीमालापुष्पस्रकसास्यास्तीतिपुष्पस्र
गवान्इत्यर्थः॥अथदशावतारमारभ्यते॥वनंजोवनंजोखर्वस्त्रीरामीसदपादेयाः॥कुर्वंतुतवकल्याणमवतारा हरे
र्दश॥१॥वनेजलेमालतेशोभतेइतिवनमाली॥वनंसालीलंकाननंवनंइत्यमरः॥मत्स्यरूपीविष्णुनोअवतु॥हि
रण्यासुरमर्दनबलेनमालतेइतिपुनःवनमालीवनेऽरण्येमालतेइति।पुनःकीदृशाःबलमालीकूर्मश्चसकलभूधर
णावर्तेरनिष्पेदफणामंडलानंताद्रहनकरेणनमालतेपुनःकीदृशाःवनमालीवराहरूपीविष्णुनोअवतु।बलेन
बलेनसागरनिमग्नमहिमंडलोद्धरणैकरेणनमाली॥पुनःकीअघनमालीअहनरुद्रद्रुघनंयथातथामा
लतेअघनमाली॥एतादृशानारसिंहःनःअवतुपुनःकीबलमालीहिरण्यकश्यपुविदारणेबलेनघनरुस्वमा

लीवामनरूपी विष्णुः नोवतु॥ पुनः की० बलमाली बली छलकरणेमाली पुनः कदृशः वनमाली निरूढस्वर्भानवातीथर्थिनि
पशिनमूनुजामदग्न्यरूपः विष्णुः नोवतु कीदृशः सकलक्षत्रियोत्पाटनकरणेनबलेनमाली पुनः की० वनमाली दंडकार
ण्यदेशेरामरूपी विष्णुनोवतु घनमाली घनश्यामः पुनः बलमाली पोलस्त्याद्यूछेदकरणेनमालते बलमाली बल
इतिनामपदेनमालते शोभते बलमाली घनश्यामबलभद्ररूपी विष्णुनोवतु पुनः कि० बलमाली कालिंदीकर्षणेनब
लेनमाली कीदृ घनमाली शरदंबुदगौरः पुनः अवनमाली अवनेनरक्षणेनमालते बुद्धरूपी विष्णुः नोवतु॥ प्राप्यसि
द्धाकारणेनमालते पुनः बलमाली बलेनफलछदनेनमाली कल्किरूपी विष्णुः नोवतु॥ अथ संमोहनकाममं
त्रोद्धारणपक्षमाह। संमोहनकाममंत्रमयरूपो हरिः नोवतु॥ मंत्रमयत्वेविशिनष्टि॥ मालिनः मायाशक्तिसा
मान्यः सरासेषु अलीनककारतुद्दत्वेनवो चारत्वात्प्रथमत्यागेकारणभावात्तुरतिन्यायेनकाकारगा
ह्यः तथाचककारात्मकइत्यर्थः घनमाली घनमायघनदृङ्नस्वरदंवी अंघनमंतदलनोघनमालीतथा

न स्य

राम
२

बलकारात्मकः इत्यर्थः॥ मालीनः मायाः इदमंतर्यस्मिन्नेकारेआलिनः पुनः मालिनः मः चंद्रआलिनोयस्मिन्सो नदु
कः शारदातिलकैः ब्रह्माभूम्यांसमासीनः शांतिविद्युषितः वी प्रेमन्याभूवः प्राक्त्रितयंमाहनं॥ १॥ ॥७॥
विधुकरस्तरलानपीडिता विधुकरस्तरलानलपीडिता॥ विधुकरहृदनालिमपीडिता विधिकरहस्कृगिराकि
रदीडिता॥ २॥ ॥विधुरिति॥ विधुः कहृद्विधुः सः सुहसियोयस्यासाराधिका। विधुश्चंद्रमसीविहेवोविधुः
कर्पूरकामयाः शुतिवाश्वः॥ अलीसरंवी ध्वनिईडिताः स्तुत्याः स्कगिरोअकीरतउवाचेत्यर्थः। कीदृ० विधुस्क
हृद्विरलानपीडिता। विधुः सः विष्णुः सएकहृन्प्रियस्तस्यविरहानलस्तेनपीडिता। पुन० विधुस्करस्तरलावि
धुश्चंद्रः तस्यस्करहस्तकामः सएअनलः अग्निमयस्तेनतरलाचंचलावंचलंचेवपरिपूर्वमित्यमरः
यहाविद्युः कर्पूरः स्तस्यस्करहस्तमस्तरलोहारमध्यमणिर्यस्यासास्तरलास्यान्मध्यगोमणिरितिविश्वः।
कामज्वरान्निस्तप्तस्करमुक्ताहार इत्यर्थः पुनः ०अनीलपीडिता अनिलोमलयानिलस्तेनपीडिता

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

श्री
3

पुन०विधुरुहद्वदनाविधुश्चंद्रस्तस्यरुहन्तसमंवदनंयस्याः विरहसमत्वाद्वंद्रस्याम्यस्फुटमेवयद्वाकर्पूरपांडुवदना पुन०
ईडितास्कृत्यायद्वाअर्थी॥ डितास्वडिता॥२॥ ॥उदयतेति०॥हेसारिवशारीवंद्रः उदयते। चपरंइमांतेवक्त्रमानादिवंदय
तेप्रोन्नतिरूपयाइत्यर्थः। रूपयत्वेहेतुमाह। कीदृ०करतिमिरवकरोस्तिमिरस्यकरोरश्मिर्यस्यसः
नाकिरतिहिसंतितिमिराकरेः। तद्वतध्वांतनाशकेरित्यर्थः। वपरंकरमादयतेपीडयतीत्यर्थः। दयनोदानगति
षुहिंसादानेष्वित्यस्मिंषुभोवादिकःपीडनमाह। कीदृ०अकंदुखंराति ददातिदुखंदेरित्यर्थः। यद्वाकंजलंरातिस्वी
उदयतेदतदयतशारीसारिवकरवकरोस्तिमिराकरः॥ दृशमिमांचरमांचरमारमकमलेलोलविलोचनं॥३॥ कोमल
कुर्वतीत्यर्थः यैरकराःनभवंतिअकरेउछरित्यर्थः। अतस्वरमारमलक्ष्मीकांतंप्रतिचरगछसःरमासक्तोस्तिअतः
सानोगमिष्यति। कीरमारमंकमलकोमललोलविलोचनंलुयतेतलोलंलालुत्वंलातःतलोलकेकमलंसरोजंभृंगावा राम
सःइवकोमलेमनोहरेलोलेचंचलेलोचनेयस्यसःकमलकोमललोलविलोचनं। यद्वाकीदृशःशारीअकमलकःअं. 3
कमलकंसएवयस्मिन्नतदकमलकंमूर्द्धयस्यसएतसक्षी। कीदृशंचरमारमालक्ष्म्याकीडनंयद्वाचरमादृशंअ

सोअसऊदयतप्रापयतिकिंलक्षणं। चरमारमलक्ष्मीरमयत्वाकीदृशःशारीकमकदुकैसुखदइत्यर्थः॥३॥ ॥
कुमुदति०॥हेसखिहिमकरःचंद्रःमाकुमुद्दिश्यआहमतांउद्दामोननुतेहियतनतविधोःसदृशंकुशपरंपरागतं। कीद
शीमानतांनम्रां। पुनःकी०मतांमान्यां। पुनःकी०सदृशंसत्शोभनादृशंनेत्रंयस्यासौतादृशीविधुरित्यमरः कीदृशःहिमकरःअ
वेधुःअपांअधुःअवधुःकपःतंरातिप्राप्नोतीत्यर्थेबधुः शीतलः पुंस्यधुग्रहिकूपइत्यमरः॥पुनः०कुमुदबंधुरबधु
कुमुदानांबंधुरप्रियःबंधुरित्यर्थेवः॥ ॥

कुमुदबंधुरबंधुरबंधुरः सुतनुतेतनुतेतमः॥ हिमकरोहिमतांहिमतांनतांकिमनुमांसदृशंसदृशंविधोः
॥४॥

पुनःकीदृशःअतनुततःअतनुतांमहत्वंइतःप्राप्तःअतएवनुतांस्तोत्रंमितःसएवजिततःयद्वाअइ
तिपदलुप्तःहिमकरःशीतहस्तःअविधुमामुद्दिश्यविधोःसदृशंसमानांअबंधवःराक्षसादयस्तान्रति
रतिम्लातांतिकुमुदबंधुरःदुष्टहस्तसेनासौबंधुः॥४॥ ॥

पुनः प्रकारेणचंद्रंनिंदयति॥ कमलिनीति॥ हेआलिसंदृमाकमलिनीनयनयोर्नानर्थसिनपटुर्यासि॥ कीदृशीअ
लिनालतास्फुरिचलितालीनाविधुंसक्ता॥ पुनः कीदृशीलतांशुभालताश्रेष्ठां॥ पुनः कीदृशीं विधुभानुषिः
चंद्ररश्मिर्विधूतभास्त्यक्तकांतिर्यथाकेनचिंसुसाकरस्पर्शं॥ कांवितंप्राप्तिंतत्कंत्यजति॥ यद्वामलिनाकृष्ण
कमलिनीमालिनामलिनालिनाविचलनाचलताचलतांशुभे॥ विधुतभाविधुताविधुभानुषि
नेय नयोरनयोर्नयसीनयोः॥५॥ ॥७॥ ॥

गोपीविहारत्वादित्यर्थः॥ अलिनाकृष्णेनविधुताशुभांगापिश्रेष्ठातनुत्वालतासाम्येविधुर्भानुषि रात्र
विधुभादुःस्वीकृतांमानापटुर्यसि॥ अतोकृष्णायनार्थगत्वेत्यर्थः॥५॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥ ४

पुनः भग्यंतरेणचंद्रंनिंदति॥ हेसखिविधिनेंदुनाविधुतामुकुलितपंकेरुहा॥ अतएवाकुलैः भ्रिंगीमुखवद्दैः
सरसारससारसैः सदखंसविलासंआरसंनिशब्दंकुर्वतिनवतेसारसाहंसाश्रितेश्रेष्ठेश्चधूतासंकाअतएवा
तिभाविभिः पक्षिभिर्याकांतिः तस्याअतिक्रांताअतएवविभावितकांतिः सहस्रीविनमदलुमुखीविनमं
तिअलुजमुखानियस्याः सासाअतएवअतएवविमुखीपराङ्मुखीस्थितासरसिनविभाति॥
सखिविभातिविभातिविभाविभानसीसरसासरसारसैः॥ अलिकुलेविधुताविधुताधृताविनमदलु
मुखीविमुखीस्थिता॥६॥ कुमुदिनीरयितारयितानिजकैरकैररुतिस्फुटं॥ यदयमेकपदेविपदेभवद्विकच
पुष्करिणीहरिणीदृशः॥७॥ ॥एतादृशीहृद्यादुखातिनशंप्राप्नोति॥ अतःकल्पमानयः॥६॥ ॥ ॥
पुनःचंद्रंनिंदयति॥ कुमुदिनीति॥ हेसखिकुमुदनीरयितश्चंद्रः अकरैः अकंदुखंरातिदातिनेअकरोस्तदुःखंदरि
त्यर्थः निजकरैः स्वकिरणैरयतातताद्यितनभत्रास्वामिविरहिणीत्यर्थः॥ स्फुटंअत्यर्थंयथातथादहतितापयतिपी
डयतीत्यर्थः॥ अत्रहेतुमाह॥ कुतःयतयतःकारणादसौचंद्रः विकचपुष्करिणीप्रफुल्लपद्मिनीसंवहारिणीदृक्
कांतातस्याः विपद्विपत्तयेएकपदेतत्क्षणंक्षणमात्रंअभवत्जातः॥७॥ ॥७॥ ॥

॥७॥

विधुरितेति॥धुरिप्रथमतः विधुरिता विरहिण्यः ताः प्रसिद्धाः वनिताः हन् अयं विधुः विधुतिविरहिणीमितिविधुश्चंद्रः जनितः जन्मतः अंकभङ्गात् जनितः संभृतः तद्दन्याद्दृयंदग्धात् वा प्रतिक्षतमिभावः कीदृग्याः ताः धुरिना धुरंमुख्यत्वेन ज्ञाताः प्राप्ताः अत्रदृष्टांतमाह॥कुतः यतयतः तद्दग्धाः क्षिगतेदृहवेदूमसिअक्षगतेसतिदृक्नासंसतेरविमतिः सूर्यसंकल्पविमतिः विरुद्धबुद्धिः चंद्रमसीतिभावः अ

ब्जिनीपक्षिनीनिमिमिमुकुलिताबभूवसकलकष्टदृष्टेसतिनेत्रोन्मीलनंरविदर्शनंवाकुर्यादितिभावः॥८॥ ॥मलयपन्नगेति॥

विधुरितेति॥धुरिप्रथमतः विधुरिता विरहिण्यः ताः प्रसिद्धाः वनिताः हन् अयं विधुः विधुतिविरहिणीमितिविधुश्चंद्रः जनितः जन्मतः अंकभङ्गात् जनितः संभृतः तद्दन्याद्दृयंदग्धात् वा प्रतिक्षतमिभावः कीदृग्याः ताः धुरिना धुरंमुख्यत्वेन ज्ञाताः प्राप्ताः अत्रदृष्टांतमाह॥कुतः यतयतः तद्दग्धाः क्षिगतेदृहवेदूमसिअक्षगतेसतिदृक्नासंसतेरविमतिः सूर्यसंकल्पविमतिः विरुद्धबुद्धिः चंद्रमसीतिभावः अब्जिनीपक्षिनीनिमिमिमुकुलिताबभूवसकलकष्टदृष्टेसतिनेत्रोन्मीलनंरविदर्शनंवाकुर्यादितिभावः॥८॥ ॥मलयपन्नगेति॥

विधुरितेति॥धुरिप्रथमतः विधुरिता विरहिण्यः ताः प्रसिद्धाः वनिताः हन् अयं विधुः विधुतिविरहिणीमितिविधुश्चंद्रः जनितः जन्मतः अंकभङ्गात् जनितः संभृतः तद्दन्याद्दृयंदग्धात् वा प्रतिक्षतमिभावः कीदृग्याः ताः धुरिना धुरंमुख्यत्वेन ज्ञाताः प्राप्ताः अत्रदृष्टांतमाह॥कुतः यतयतः तद्दग्धाः क्षिगतेदृहवेदूमसिअक्षगतेसतिदृक्नासंसतेरविमतिः सूर्यसंकल्पविमतिः विरुद्धबुद्धिः चंद्रमसीतिभावः अब्जिनीपक्षिनीनिमिमिमुकुलिताबभूवसकलकष्टदृष्टेसतिनेत्रोन्मीलनंरविदर्शनंवाकुर्यादितिभावः॥८॥ ॥मलयपन्नगेति॥

मलयपन्नगगमंडलीकवलितोवलितानुवनालिनः॥अदयमंगदमंगदंदहदितिवद्दमयन्भमयंनयं॥९॥ ॥७॥

बलितः आगच्छन्तः कलिबलिकामधेनुः वनानिलः वनवायुः मलयस्यपदः क्रांतपर्वताः पदाः प्रत्यंतपर्वताइत्यमरः॥तेपुनगाः वृक्षाः तेषुपन्नगाः सर्पाः तेषांमंडलीआलिः तयाकवलितः पितः नुवितर्कइछायावेत्यमरः॥कुतः अंगआलियत्नयत्नः कारणात्भयभीतिंकारयत्॥अंगानिमधीतिनिअंगमन्अंगमथकः वायुः अमयंअक्षमंप्राप्तमदंगंकंदस्वशरीरंसयौवनमित्यर्थः॥अदयंदयारहितंयथातथादहतिनापयेनीत्यर्थः॥९॥ ॥७॥७॥ ॥श्री॥नारा॥य॥ण॥प्र॥स॥नो॥स्क॥

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

अयिरसालेति॥नवतीनवसंप्राप्तासानिवानूतैःन्वोयेतियास्तेषांवर्णनंतद्दतीसकिसलयकंयदुक्ताइत्यर्थः॥कुलेकुलगोधाद्योहतिविश्वः॥अलिकुलालिकुलाअलिदृदासक्ताअतएवअहिमाअहेःसर्पस्यमाइवमाययाःसासर्पवद्दूयानकाव्यथकोक्त्यर्थः॥हिमाक्षितलारसालवनिसहकारवनंहस्वार्थेडीप्र।अहिमांछंतांहुरहमनीमाप्रज्वलनीःरःअग्निः ननयतिसाआस्तेसिहिअनिवत्नतापंजननीत्यर्थः॥१०॥बकुलमिति॥हेआलिनद्दकुलपुष्पंदृश्यतेकीदृग्यापरागितंजातकिंजल्कं

इत्युक्त्वासखीराधांप्राह॥नवमशोकमिति॥हेअशोकदशोकंद्यतिसाशोकदानशोकदाअशोकदानस्याःसंबोधनंहेशोकददुः
खिनेत्वंनवंअशोकंअशोकनामानंद्रुमंआश्रय॥कीदृशोअशोकंशोकरहितंपुनःकीदृशंरभितारभितपरागरंजोजितार्पितं
नेतअलंयश्चतेषांरतंअरतिंसरवंतस्मिन्नारतंआश्रितंभ्रमणांसरवमस्तिअतोनेदुःखंमास्तिहनिश्चयीत्यर्थः॥पु
नःकीदृशी।मायाःशोभायाःनंहेसखिसमाश्रेयंलक्ष्मीपतिःआगतएवंतिअवेहि॥ ॥

नवमशोकमशोकंदशोकदंरभितारभितालिरतारतं॥सखिसमाश्रयमाश्रयमाश्रयःकमलिनी
मलिनीपइवगतः॥१२॥

कइवअलिनीपइवयथाअलिनीपतिःभ्रमरिणीपतिःकमलिनीआगछतियथाभृंगाःयस्यस्वश्रियामुक्तापद्मि राम
नींप्रतिआगछंतितथाहरिःलक्ष्मीमुक्ताश्रयागतएवजानीहीत्यर्थः॥१२॥ ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ६

इत्युक्त्वाराधांपुनःसखीप्राह॥सखिहितेति॥हेसखिहितान्पुर्वंप्रियात्वंअसिमताअसिमतंअभिप्रायंयस्यासासिमिताअ
असितन्तनुपीडाकरीत्यर्थः॥मतामान्यासिकुतःयतस्त्वंमानवंअशोकंआस्वाकीदृशंअशोकंअशोकंयस्यशोका
यस्मात्असौशोकःतद्दुःखात्अधिकंदुःखमपीत्यर्थः॥किदृशींमांअशोकदांअस्याःविरहेणशोकंदुःखंददातिआ
त्मनेइत्यर्थः॥शोकदातत्तस्मात्तंहरिंत्रजंगछमांआनंदुःखेतःअवरक्षकीदृशींमांअशोभांविश्लेषविरहेणकलुषितांकीदृशी
सखिहितासिमतासिमतस्त्वंमानवमशोकमशोकमशोकदं॥तदिहमामवमामवमाममात्रंजहरिंनवनीनवनीरदं॥१३

हरिंरूढेंद्रुकामंजिहितेप्राप्नोतिरूढसकामुकमित्यर्थः॥यमकत्वात्अनुस्वारच्युतालंकारःपुनःकीदृशंहरिमामव
मालक्ष्मीमात्रक्षोत्तेवातिगछतिमामतंलक्ष्मीत्रभ्यामपिसेवितमित्यर्थः॥पुनःकीदृशंनवनीरदनीरदंनवान्तनयो
नीरदोमेघस्तस्यनितरांयाभातांरदनिप्राप्नोतितंनवांबुदश्यामंकुरुत्यर्थः॥१३॥ ॥ ७ ॥

श्री

इतिसारंगीति॥ कलानाद्धिसरंगीकलायागंभीरयागिराअनवनपरापस्वनवयोनिरस्तकृत्रायपुराणपुरुषायविष्णवे
इतिवक्ष्यमाणांगिरंगिराकलयांकपदुयथाअदितदादितिस्म॥कीदृशीगिरंगिराकलयांकंसुरवलातिददातिनयाश्री
योदंनेनसुरवकारिण्यत्यर्थः॥कीदृशींगिरंगिराकलयांकंसुरवलातिददातिपुनःकीदृशामृदुनामृदुनामार्दवंअ
मृदुतांकठोरत्वंनाभ्यांदुनोतीतिमृदुनामृदुतादुतनदुत्यांकीकलयागदिताउक्तापुनः०अगदितावास्वस्ववानु
दनंकेव॥पुनःदृशायअनववरायवरायवरायवरः अयायस्यवरायश्रीसोवरश्चश्रुभावहनिधिधिवतेश्रेष्ठायव॥
ना इतिसरंगीगदिंगदितादितानवनरायवरायवरायवा॥इतिगिरंकलयाकलयाकलापदुगिरामृदुनामृदुतादुता॥१४
मलयजंतनुतेतनुतेतनोसहचरीनलिनीनलिनीदलं॥सुनयनानलदंनलदंवसातदपिसीदतिसीदतिबंधुता॥१५

१४॥किमुवावेत्याह॥मलयजमिति॥हेकलंतेसहचरीप्रियाअतनोअतनुभूरिमलयजंमलयाचलसंबंधिचं राम
दनंतनुतेविस्तारयतिलेपनंकरोतीत्यर्थः।पुनः०तेकमलिनीप्रियातनुत्वासाक्षिनीदलंतनुतेपुनःतेसुनयना
दीर्घलोचनाअनलदंनलदंउशीरंतनुतेततदपिसीदतिदुःखंप्राप्नोतिवपरंबंधुताअस्मदादिसखितासीदति
परितापयति॥१५॥ ॥

मुमुदितेति॥हेईश्वरलक्ष्मीपतेमुदितामुदिहारिता०सातेग्रिईक्षणेअमुदितेमुदरहितेकरोतिसंकोचयतीत्यर्थः॥कस्मिन्
सतिहिमकरेचंद्रेसमुदितेसतिउदयतिकीदृशेहिमकरेमुकुरेनकरेमकराणांमछानांइनःप्रभुःसमुद्रःतस्मिंकरानी
तिददातिसुरवदःतस्मिन्सर्वस्यापिसुरवकरेतस्याकंदुरवदइत्यर्थः॥चपुनःश्रुतीकर्णेअमुदितेकरातिरआछादयतीती
त्यर्थःकस्मिन्सतिपिकरवेकोकिलकूजितेसमुदितेसतिकीदृशीअवरवाअवेतिशब्दंकुर्वाणापुनःइतिसाहरिणलांछनेः वं
समुदितमुदितमुदितेक्षणेहिमकरेमकरेमकरध्वजेती॥पिकरवेवरतेति----हरिणलांछनलांछलांछना॥१६॥
नसहतेसहतेसहतेसखीतववियोगवियोगमयोगहत॥सपदितांतरुणीसरणीमणीकिरतुनामनवंनवनीविजं॥१७

द्रःसलांछनविद्रूयस्यसःशिवविद्रूंयस्यासाद्रिवेतिजयतिइत्यर्थः॥उपसंहरतिनसहतेति॥अयःलोहःतवंगछतिह
दयंयस्यकठिणांवित्तेहियाविरहगरुडारूढहसहहेद्रूतिनेसखीप्रियातवविरहंनसहते।सहतेआतिसखित्वात्॥
वीप्स्यार्थत्वंअतःसपदितांअधुनामनसिवर्त्तमानांतांतरुणींकिरतुत्यजतुचपुनःसरणींप्रियाकुंजमार्गराधिका
वनमार्गकिरपश्चात्कारोतुचपरंनवंनूतनंनवनीविजवसनंअंथिस्तंमणिंकिरतुक्षिपतु॥१७॥ ॥ ॥७॥

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

श्री

अथेति॥ हरिः तयाकलयासहशुभांराधिकांआगतं॥ कीदृशयाकलयाकलयाकेसुरंलातिप्राप्नोतिहृष्टचित्ता॥ कीदृशः हरिः वनजानिक
मलानितेषांदामसमूहः तस्मा ज्जातोयाकांतिः सानिघतेयस्यसतथोक्तः साप्रियातंवीक्ष्यअतिवमुदमगात॥ प्रापआगतंविद्धमाद्रोक
यहृष्टाभूदितिअर्थः॥ कीदृशंतंअगानंअगः गोवर्धनः अतोयनष्टं। पुनः कीदृशंतंअतीव्रंअनोहनं। पुनः कीदृशंतंदृशोस्तितं॥१८॥
रामचंद्रेति॥ अदः राधिकाहृदयशोकदं राधिकायाहृदयशोकदं राधिकायाः हृदयंतस्यशोकः नयातिखंडयातितत्काव्यं रामचंद्रकविनो

अतयाकलयाकलयाशुभांवनजदामजदामजदीप्सितान्॥ हरिरगात्तमगात्तमगाच्चसामुदमतीव्रमतीवहृद्यांस्तितं॥१८॥
रामचंद्रकविनाकविनादः पुरुषोत्तमसुतेनसुतेन॥ राधिकाहृदयशोकदयासीद्राधिकाहृदयशोकदमासीत्॥१९॥ ॥
आसीत्॥ रामचंद्रेणकृमफलं॥ कीदृशेनकविनाकः ब्रह्मानुः शिवः अविष्णुः अजः वायुः अः अग्निः अः सूर्यः तेविद्यंतेआराधनी
यतेनपुनः केनपुरुषोत्तमः द्विजः तस्कृतः जनार्दनः तस्यइतेनज्येष्ठेनसंज्ञतेनराधिकावहृदयशोकदारराधिकाहृदयदुःखना
शकीकालाक्षमः वर्त्तते अजः विष्णुः अजः वायुश्च अस्यविरहिणामितिअसमधुश्चंद्रः कामश्चतेषांवयतेप्रापकवत्प्रीतिनी
यतेनतत्राधिकाहृदयशोकदमासीत्॥१९॥ ॥इतिराधिकाविनोदाख्यस्यटीकासमाप्ता॥ ॥श्रीगोपालप्रसन्नोस्तु

रामचंद्र